

تحلیل جامعه‌شناختی نقش رسانه‌های نوین

در کاهش گرایش به مهاجرت‌های غیرقانونی جوانان افغانستان

Sociological Analysis of New Media's Role in Reducing Afghan Youth Irregular Migration

پوهنمل اسدالله آریا^۱

ارکید آی دی: <https://orcid.org/my-orcid?0009-0006-5801>

DOI: 10.64104/v10.Issue17.n12.2025

چکیده

این مطالعه علمی به تحلیل جامعه‌شناختی نقش رسانه‌های نوین در کاهش گرایش جوانان افغانستان به مهاجرت‌های غیرقانونی پرداخته است. با توجه به افزایش روزافزون مهاجرت‌های غیرقانونی ناشی از عواملی مانند فقر، بیکاری و غیره...، این پدیده پیامدهای گسترده‌ای برای جامعه افغانستان و کشورهای مقصد به همراه داشته است. تحقیق حاضر به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده و با بهره‌گیری از رویکردهای ترکیبی (کیفی و کمی)، تأثیر رسانه‌های نوین را در آگاهی بخشی، تغییر نگرش و کاهش تمایل به مهاجرت‌های غیرقانونی بررسی کرده است. جامعه آماری این مطالعه، شهروندان افغانستان بوده و نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام شده است. داده‌های تحقیق از طریق پرسشنامه و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شده است. تحلیل داده‌های کمی با استفاده از نرم‌افزار SPSS و داده‌های کیفی با رویکرد تحلیل مضمون و نظریه زمینه‌ای (گراند تئوری) از طریق نرم‌افزار MAXQDA صورت گرفته است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که رسانه‌های نوین با ارائه اطلاعات شفاف و روایت‌های واقعی از خطرات مهاجرت غیرقانونی، تأثیر بسزایی در تغییر دیدگاه و تصمیم‌گیری آگاهانه جوانان داشته‌اند. با این حال، انتشار اطلاعات نادرست و تبلیغات اغواکننده از سوی قاچاقچیان انسان، به عنوان یکی از چالش‌های اصلی در این حوزه شناسایی شده است. این مطالعه پیشنهاد می‌کند که افزایش آگاهی بخشی

تاریخ نشر: ۱۴۰۴/۰۵/۰۸

تعداد صفحات: ۱۷

از صفحه ۲۰۶ تا ۲۲۲

ISSN: 3078-9575 (Print)

ISSN: 3078-9583 (Online)

^۱ استاد دیپارتمنت مطبوعات، پوهنځی ژورنالیزم، پوهنتون البیرونی، کاپیسا، افغانستان. 0779133849، tahoraaria@yahoo.com

از طریق رسانه‌های نوین، ایجاد فرصت‌های شغلی و مهارت‌آموزی، و تقویت نظام حقوقی و نظارت‌های مرزی می‌تواند به کاهش گرایش جوانان به مهاجرت‌های غیرقانونی و مدیریت مؤثرتر این بحران کمک کند.

واژگان کلیدی: آگاهی‌بخشی، تحلیل مضمون، تغییر نگرش، جوانان افغانستان، رسانه‌های نوین، شبکه‌های اجتماعی، فرصت‌های شغلی، قاچاق انسان، مدیریت بحران و مهاجرت غیرقانونی.

مقدمه

مهاجرت، به‌عنوان یکی از پدیده‌های جهانی، در دهه‌های اخیر به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه به بحرانی اجتماعی تبدیل شده است. افغانستان به دلیل سال‌ها جنگ، ناامنی، مشکلات اقتصادی و کمبود فرصت‌های شغلی و تحصیلی، شاهد افزایش چشمگیر مهاجرت‌های غیرقانونی است که پیامدهای گسترده‌ای بر مهاجران و جامعه برجای می‌گذارد. این مهاجرت‌ها نه تنها جان و مال مهاجران را به خطر می‌اندازد، بلکه موجب کاهش نیروی انسانی ماهر در کشور مبدأ و ایجاد بحران‌های اجتماعی در کشور مقصد می‌شود (نصراللهی، ۲۰۱۱، ص. ۱۲). در این میان، رسانه‌های نوین به‌عنوان ابزاری تأثیرگذار در دنیای امروز، نقش بسزایی در شکل‌دهی به رفتارها و تصمیم‌گیری‌های فردی و جمعی ایفا می‌کنند. رسانه‌های نوین، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال، در مدیریت بحران‌ها نقش حیاتی ایفا می‌کنند. این رسانه‌ها با ارائه اطلاعات سریع، دقیق و گسترده، می‌توانند در مراحل مختلف بحران، از پیشگیری تا بازبانی، تأثیرگذار باشند.

گسترش شبکه‌های اجتماعی و دسترسی گسترده به اطلاعات از طریق این رسانه‌ها، از یک‌سو امکان آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی را فراهم کرده و از سوی دیگر، می‌تواند به تشویق یا بازدارندگی از مهاجرت‌های غیرقانونی منجر شود. این دوگانگی در نقش رسانه‌های نوین، ضرورت تحلیل عمیق‌تر و جامعه‌شناختی تأثیر آن‌ها را برجسته می‌کند. رسانه‌های نوین با دسترسی گسترده به اطلاعات، به ابزاری مهم در تغییر نگرش‌ها و رفتارهای مرتبط با مهاجرت تبدیل شده‌اند. این رسانه‌ها با توانایی اطلاع‌رسانی و آموزش می‌توانند هم به کاهش گرایش به مهاجرت غیرقانونی کمک کنند و هم در برخی موارد عامل تشویق باشند (قنبری و آزاددوست، ۲۰۱۱، ص. ۶).

بیان مسئله

مهاجرت غیرقانونی یکی از چالش‌های عمده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در افغانستان است. عواملی همچون فقر، بیکاری، ناامنی و عدم دسترسی به فرصت‌های تحصیلی، جوانان را به ترک کشور و مهاجرت به مسیرهای پرخطر سوق می‌دهد. پیامدهای این نوع مهاجرت، شامل کاهش نیروی انسانی ماهر، گسترش قاچاق انسان، استثمار، و از دست رفتن سرمایه‌های اجتماعی است (قادری ۲۰۱۵). از سوی دیگر، رسانه‌های نوین به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی، ابزاری مؤثر برای آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی هستند که می‌توانند نگرش جوانان را نسبت به مهاجرت غیرقانونی تغییر دهند (بیکر ۲۰۱۸). با این حال، فقدان مدیریت صحیح محتوا و انتشار اطلاعات نادرست در برخی از این رسانه‌ها، در بسیاری موارد به تشویق مهاجرت غیرقانونی دامن زده است (رشیدی و همکاران ۲۰۰۸).

در تحقیق حاضر، با رویکردی جامعه‌شناختی، تلاش می‌شود تا تأثیر رسانه‌های نوین در کاهش گرایش به مهاجرت‌های غیرقانونی جوانان افغانستان بررسی شود. تمرکز بر رسانه‌های دیجیتال به‌عنوان ابزاری نوین، این امکان را فراهم می‌آورد که

نقش این ابزارها در تغییر نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی مرتبط با مهاجرت مورد تحلیل قرار گیرد. هدف این تحقیق، نه تنها شناخت تأثیر رسانه‌های نوین بر آگاهی‌بخشی از خطرات مهاجرت‌های غیرقانونی است، بلکه ارائه راهکارهایی عملی برای بهره‌گیری مؤثر از این رسانه‌ها در مدیریت بحران مهاجرت نیز خواهد بود.

اهداف اصلی تحقیق و سوالات مرتبط با آن

1. بررسی تأثیر رسانه‌های نوین در آگاهی‌بخشی به جوانان افغانستان در مورد خطرات مهاجرت‌های غیرقانونی؛
2. تحلیل جامعه‌شناختی و شناسایی نقش رسانه‌های نوین در کاهش گرایش به مهاجرت‌های غیرقانونی؛
3. ارائه راهکارهای مفید و سازنده جهت مدیریت بحران مهاجرت جوانان افغانستان به خارج از کشور.

ضرورت و اهمیت تحقیق

مهاجرت‌های غیرقانونی جوانان افغانستان به خارج از کشور یکی از چالش‌های بزرگ اجتماعی، اقتصادی و سیاسی این کشور محسوب می‌شود. این پدیده، با کاهش نیروی انسانی ماهر، تضعیف سرمایه‌های اجتماعی، و گسترش آسیب‌های روانی و اجتماعی، تأثیرات منفی عمیقی بر توسعه پایدار افغانستان برجای گذاشته است. در عین حال، مسیرهای غیرقانونی مهاجرت اغلب با خطرات بزرگی مانند قاچاق انسان، استثمار، سوءاستفاده‌های اخلاقی، و حتی مرگ همراه است. این مسئله، نه تنها زندگی فردی مهاجران را تهدید می‌کند، بلکه هزینه‌های هنگفتی را بر خانواده‌ها، جامعه مبدأ و کشورهای مقصد تحمیل می‌کند. از سوی دیگر، رسانه‌های نوین به‌عنوان ابزارهای قدرتمند ارتباطی در دنیای امروز، نقشی کلیدی در شکل‌دهی به نگرش‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای فردی و جمعی دارند. با توجه به دسترسی گسترده جوانان افغانستان به شبکه‌های اجتماعی و ابزارهای دیجیتال، رسانه‌های نوین می‌توانند به‌عنوان بستری برای آگاهی‌بخشی، اطلاع‌رسانی و مدیریت بحران مهاجرت مورد استفاده قرار گیرند. این در حالی است که اگر این رسانه‌ها به‌درستی مدیریت نشوند، ممکن است خود به‌عنوان عوامل تشویق‌کننده مهاجرت‌های غیرقانونی عمل کنند.

این تحقیق با پرداختن به نقش رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت، به غنی‌سازی ادبیات موجود در حوزه جامعه‌شناسی ارتباطات و مهاجرت کمک می‌کند. علاوه بر این، از نظریه‌های مرتبط با ارتباطات جمعی، رفتار اجتماعی و مدیریت بحران برای تحلیل تأثیر رسانه‌ها بهره خواهد برد که می‌تواند افق‌های جدیدی در این حوزه ایجاد کند.

پیشینه تحقیق

این تحقیق در نوع خود جدید و بکر می‌باشد زیرا با توجه به کنکاش و بررسی موضوع مزبور، محقق دریافت که تا حال تحت همین عنوان مشخص در کشور کدام تحقیق علمی صورت نگرفته است، اما مطالعات متعددی به بررسی نقش رسانه‌ها در مدیریت بحران‌های اجتماعی پرداخته‌اند که به مهم‌ترین آن‌ها که به نحوی به این موضوع تا حدودی مرتبط باشند به عنوان پیشینه و ادبیات تحقیق مطالعه صورت گرفته است سیار (۱۴۰۳).

درک مهاجران از فاصله اجتماعی با ایرانیان مطالعه کیفی تحقیقی دیگری است که توسط زندگی و همکارانش (2022)، در کشور ایران صورت گرفته است. یافته‌های این مطالعه کیفی پرده از رویه نامناسب و کاربرد الفاظ مسخره آمیز ایرانیان با اتباع افغان را نشان می‌دهد که به عنوان مهاجر در ایران زندگی می‌کنند. تحقیقی دیگر توسط انجمن مطالعات حقوقی و

اجتماعی افغانستان (AELSO) نشان داده است که رسانه‌های نوین می‌توانند با ارائه اطلاعات صحیح، در کاهش تمایلات افراط‌گرایانه و رفتارهای پرخطر مؤثر باشند (انجمن مطالعات حقوقی و اجتماعی افغانستان ۲۰۲۰). هم‌چنین، تحقیقاتی در حوزه تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر مهاجرت نشان داده‌اند که انتشار داستان‌های واقعی از چالش‌های مهاجران غیرقانونی، می‌تواند نگرش جوانان را نسبت به این مسیر تغییر دهد (بیکر ۲۰۱۸).

احمدزی و دیگران (۲۰۲۱)، در مطالعه علمی و تحقیقی تحت عنوان «نقش رسانه‌های اجتماعی در شکل دادن تصامیم مهاجرت: شواهدی از جوانان افغان» نقش رسانه‌های نوین را در این راستا بس مهم و ارزنده توصیف می‌کنند. در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت مهاجران بین‌المللی و پناهندگی در هزاره سوم با تکیه بر بحران آوارگان» به بررسی نقش رسانه‌ها در مدیریت بحران‌های مهاجرتی پرداخته شده است. این مطالعه نشان می‌دهد که رسانه‌ها می‌توانند با اطلاع‌رسانی دقیق و به‌موقع، در کاهش مهاجرت‌های غیرقانونی و مدیریت بهتر بحران‌های مهاجرتی نقش داشته باشند (رشیدی و همکاران ۲۰۰۸). این تحقیق با هدف پر کردن این خلأ تحقیقی و ارائه راهکارهایی برای استفاده مؤثر از رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت در افغانستان طراحی شده است.

ادبیات تحقیق

مهاجرت به‌عنوان یک پدیده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، تحت تأثیر عوامل متعددی در کشور مبدأ چون بیکاری، ناامنی و فقر و عوامل جاذبه در کشور مقصد، مانند فرصت‌های شغلی بهتر و امنیت، افراد را به مهاجرت ترغیب می‌کنند، قرار دارد (ترنر ۲۰۱۲).

روند رو به رشد مهاجرت‌های غیرقانونی در افغانستان و تأثیرات منفی آن بر توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور، لزوم بررسی عوامل مؤثر در کاهش این گرایش را نمایان می‌سازد. برخی از شبکه‌های قاچاق انسان با استفاده از شبکه‌های اجتماعی، وعده‌های فریبنده‌ای درباره زندگی بهتر در خارج از کشور می‌دهند. رسانه‌های نوین می‌توانند با افشای این تبلیغات نادرست و ارائه واقعیت‌ها، از فریب خوردن جوانان جلوگیری کنند (فیضان، <https://khorasan-af.com>). اما آن‌چه که می‌توان از آن به عنوان شکاف دیجیتالی نام برد آن است که تنها ۲۲٪ از جمعیت روستایی افغانستان به اینترنت دسترسی دارند (وزارت مخابرات افغانستان، ۲۰۲۳).

این تحقیق در این راستا می‌تواند به غنی‌سازی ادبیات مرتبط با رسانه‌ها و مهاجرت کمک کند و از منظر عملی، راه-کارهایی کاربردی برای استفاده از رسانه‌های نوین در کاهش گرایش به مهاجرت‌های غیرقانونی ارائه دهد (شیرزاد ۲۰۱۸). تحلیل نقش رسانه‌ها به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، ابزارهای مؤثری برای مدیریت بحران‌های اجتماعی فراهم می‌آورد (احمدی ۲۰۱۷).

نقش‌های کلیدی رسانه‌های نوین در مدیریت بحران‌های اجتماعی

رسانه‌های نوین، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی، در سال‌های اخیر تأثیر چشمگیری بر رفتارها و نگرش‌های جوانان افغانستان داشته‌اند. این رسانه‌ها با فراهم‌آوردن بستری برای ارتباطات گسترده و دسترسی به اطلاعات متنوع، می‌توانند در کاهش گرایش به مهاجرت‌های غیرقانونی نقش مؤثری ایفا کنند. (عرب‌پور و دیگران، ۱۴۰۳). رسانه‌های نوین در مدیریت

بحران‌های اجتماعی به‌خصوص در تغییر تصمیم به مهاجرت‌های غیرقانونی جوانان به خارج از کشور، نقشی حیاتی ایفا می‌کنند. در زمان بحران، قابلیت این رسانه‌ها برای اطلاع‌رسانی سریع و دقیق می‌تواند به کاهش شایعات و ارائه اطلاعات صحیح به جامعه کمک کند. این قابلیت به‌ویژه در شرایطی که اطلاعات نادرست می‌تواند بحران را تشدید کند، اهمیت بالایی دارد (نصراللهی 2011).

افزایش مهاجرت‌های غیرقانونی در افغانستان به عنوان یک بحران اجتماعی-اقتصادی، پیامدهایی چون ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها، اتلاف سرمایه انسانی را به دنبال داشته است (UNHCR, 2022). در این زمینه، رسانه‌های نوین می‌توانند با آگاهی‌بخشی هدفمند درباره خطرات مهاجرت غیرقانونی (مانند قاچاق انسان و سوءاستفاده اقتصادی)، به کاهش این پدیده کمک کنند. تحقیقات نشان می‌دهند که ارائه اطلاعات دقیق از طریق شبکه‌های اجتماعی، تأثیر معناداری بر تغییر نگرش جوانان دارد (احمدزی و دیگران، 2021). یافته‌های این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران، نهادهای دولتی و سازمان‌های بین‌المللی کمک کنند تا از ظرفیت رسانه‌های نوین برای کاهش گرایش جوانان به مهاجرت‌های غیرقانونی استفاده کنند. همچنین این تحقیق می‌تواند به تدوین برنامه‌های آگاهی‌بخشی مؤثر، کاهش تبلیغات غیرواقعی مهاجرت و ارائه اطلاعات دقیق به جوانان در معرض خطر کمک کند.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه صفر: (H₀)

رسانه‌های نوین تأثیر معناداری بر کاهش گرایش جوانان افغانستان به مهاجرت‌های غیرقانونی و تغییر دیدگاه آن‌ها نسبت به فرصت‌های موجود در کشور ندارند.

فرضیه جایگزین: (H₁)

به نظر می‌رسد رسانه‌های نوین با ارائه اطلاعات دقیق و آگاهی‌بخشی درباره خطرات و پیامدهای منفی مهاجرت‌های غیرقانونی، به‌طور معناداری گرایش جوانان افغانستان به این نوع مهاجرت را کاهش داده و دیدگاه آن‌ها را نسبت به فرصت‌های موجود در کشور می‌تواند تغییر دهند.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی بوده که اجرای آن بر اساس روش آمیخته انجام شده است. در طرح مختلط، ابتدا داده‌های کمی با استفاده از پرسشنامه‌ها جمع‌آوری گردیده و سپس برای تشریح و توضیح همه جانبه آن‌ها، داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته جمع‌آوری شده است. متغیرهای این تحقیق مبتنی بر نوع تحقیق توصیفی و تحلیلی و طرح اجرایی تحقیق به شیوه مختلط (کمی و کیفی) در سه نوع متغیرهای مستقل و وابسته به ارزیابی گرفته شده است.

جهت جمع‌آوری داده‌های دست اول، محقق با استفاده از جدول مورگان و انتخاب نمونه گیری هدفمند در مجموع 80 پرسشنامه را جهت جمع‌آوری داده‌های کمی در میان افرادی که منحیث جامعه آماری این تحقیق در نظر گرفته شده بودند، توزیع نموده است. به همین سان مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته نیز همراه با ده تن از کارشناسان و خبرگان، جهت به‌دست

آوردن داده‌های کیفی صورت گرفته است. در جریان جمع‌آوری داده‌ها محقق بیشترین تمرکز خود را روی صحت و کیفیت داده‌های تحقیق کرده است تا تعداد اشتراک‌کننده‌گان. چنانچه سوتر² (2005)، به این عقیده است که یک محقق باید در تعیین نمونه مورد نظرش دقت و صحت را نسبت به فیصدی و تعداد افراد ترجیح بدهد. علاوه بر آن، کرسول³ (1998)، پنج تا 25 اشتراک‌کننده را برای یک تحقیق کیفی پیشنهاد می‌کند. (مشتاق، 1396: 81).

برای تحلیل و تجزیه داده‌های کمی از رگرسیون چندمتغیره⁴ جهت بررسی تأثیر چندین متغیر مستقل مانند میزان استفاده از رسانه‌ها و نوع رسانه بر چندین متغیر وابسته مانند تأثیر رسانه‌ها بر تصمیم مهاجرت، کاهش نگرانی‌های مهاجران در ابزار و وسایل احصایی برای علوم اجتماعی⁵ استفاده شده است. پایایی اصلی این تحقیق نیز توسط همین برنامه بررسی شده که الفای کرونباخ آن عدد 0/772 نشان دهنده پایایی قابل قبول می‌باشد انحراف معیار نسبتاً کم است (0/71)، یعنی پاسخ‌ها پراکندگی زیادی ندارند و فرضیه صفر قابل تایید بوده و حجم نمونه (N = 80) نیز کافی است.

در قسمت روایی نیز سوالات و گویه‌های تحقیق با متخصصان و دانشمندان بخش علوم اجتماعی به مشوره گذاشته شده است که پس از مشاوره و دریافت نظریه‌های علمی، دوباره تصحیح گردیده و مورد تایید قرار گرفته است. برای تجزیه داده‌های کیفی، از روش تحلیل محتوا، بر اساس گرند تیوری در کودهای باز، محوری و انتخابی از برنامه MAXQDA کمک گرفته شده است.

جدول شماره 1 نشان از پایایی تحقیق می‌دهد.

جدول شماره (1): پایایی تحقیق

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
0/772	0/772	11

Multivariate Tests

Partial Eta Squared	Si g.	Erro r df	Hypothesis df	F	Val ue	Effect	
.975	.000	76.000	2.000	1506.415 ^b	.975	Pillai's Trace	Intercept
.975	.000	76.000	2.000	1506.415 ^b	.025	Wilks' Lambda	

² Suter

³ Creswell

⁴ (Multivariate Multiple Regression - MMR)

⁵ SPSS

.975	.00	76.00	2.000	1506.415 ^b	39.643	Hotelling's Trace	
.975	.00	76.00	2.000	1506.415 ^b	39.643	Roy's Largest Root	
.624	.00	76.00	2.000	62.957 ^b	.624	Pillai's Trace	
.624	.00	76.00	2.000	62.957 ^b	.376	Wilks' Lambda	جنسیت و محل سکونت
.624	.00	76.00	2.000	62.957 ^b	1.657	Hotelling's Trace	
.624	.00	76.00	2.000	62.957 ^b	1.657	Roy's Largest Root	
.181	.01	76.00	2.000	8.376 ^b	.181	Pillai's Trace	میزان تحصیلات و سن
.181	.01	76.00	2.000	8.376 ^b	.819	Wilks' Lambda	
.181	.01	76.00	2.000	8.376 ^b	.220	Hotelling's Trace	
.181	.01	76.00	2.000	8.376 ^b	.220	Roy's Largest Root	

جدول شماره 2: طراحی ره گیری جنسیت و محل سکونت. b. آمار دقیق

تحلیل آزمون MANOVA و بررسی فرضیه صفر

نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) نشان داد که متغیر مستقل جنسیت و محل سکونت تأثیر معناداری بر متغیرهای وابسته دارد $(\text{Wilks' Lambda} = 0.376, F = 62.957, p < 0.001, \eta^2 = 0.624)$ $(\text{Wilks' Lambda} = 0.376, F = 62.957, p < 0.001, \eta^2 = 0.624)$ که نشان دهنده تأثیر قوی این متغیر است.

متغیر مستقل میزان تحصیلات و سن نیز تأثیر معناداری بر متغیرهای وابسته دارد $(\text{Wilks' Lambda} = 0.819, F = 8.376, p = 0.001, \eta^2 = 0.181)$ $(\text{Wilks' Lambda} = 0.819, F = 8.376, p = 0.001, \eta^2 = 0.181)$ اما شدت تأثیر آن کمتر از جنسیت و محل سکونت است.

مدل کلی معنادار است $(p < 0.001, \eta^2 = 0.975)$ $(p < 0.001, \eta^2 = 0.975)$ ، که نشان دهنده اثر بسیار قوی مدل بر متغیرهای وابسته است.

در نهایت فرضیه (H_0) رد گردیده و فرضیه جایگزین (H_1) مورد تایید می باشد.

یافته های تحقیق

جدول شماره (3): جنسیت (مرد/ زن)

فرکانسی	فیصدی	اعتبار فیصد	مجموعه فیصدی
مرد	62	77.5	77.5
زن	18	22.5	100.0
مجموع محاسبه	80	100.0	

جدول شماره 3، جامعه تحقیق را نشان می دهد که مردان با 62 تن بیشترین تعداد اشتراک کننده در این تحقیق را تشکیل داده است.

جدول شماره (4): میزان تحصیلات (بکلوریا، لیسانس، ماستر، دکترا، تحصیلات متفرقه)

فرکانسی	فیصدی	اعتبار فیصد	مجموعه فیصدی
بکلوریا	25	31.3	31.3
لیسانس	26	32.5	63.7
ماستر	17	21.3	85.0
دوکتور	8	10.0	95.0
تحصیلات متفرقه	4	5.0	100.0
مجموع محاسبه	80	100.0	

جدول شماره 4، به میزان تحصیلات پاسخ دهندگان به پرسشنامه این تحقیق پرداخته است که گزینه لیسانس با 26 تن اشتراک کننده نمایانگر بیشترین تعداد بوده در حالی که فارغ صنف دوازدهم 25 تن، ماستر، 17 تن و PhD نیز 8 تن می باشد.

جدول شماره (5): سن (زیر ۲۰، ۲۰ تا ۳۰، ۳۰ تا ۴۰، ۴۰ تا ۵۰، بالای ۵۰)

فرکانسی	فیصدی	اعتبار فیصد	مجموعه فیصدی
زیر 20 سال	14	17.5	17.5
20-30	20	25.0	42.5
31-40	19	23.8	66.3

85.0	18.8	18.8	15	41-50
100.0	15.0	15.0	12	بالای 50 سال
	100.0	100.0	80	مجموع محاسبه

جدول شماره 5، سن پاسخ دهندگان را شرح داده است که در میان آن ها جوانانی که بین 20-30 قرار داشتند با 20 تن بیشترین تعداد پاسخ دهندگان را به این پرسش نامه تشکیل داده است.

جدول شماره (6): محل سکونت فعلی شما کجاست؟

مجموعه فیصدی	اعتبار فیصد	فیصدی	فرکانسی	
31.3	31.3	31.3	25	شهر
100.0	68.8	68.8	55	روستا
	100.0	100.0	80	مجموع محاسبه

جدول شماره 6، بیانگر آن است که بیشترین تعداد پاسخ دهندگان که به این پرسش نامه جواب داده اند برخلاف تصور باشندگان روستا بوده که این نشان می دهد که باشندگان روستاها بیشتر گرایش به مهاجرت غیرقانونی دارند.

جدول شماره (8): تأثیر رسانه های نوین بر تصمیم و نگرانی های مهاجرتی

مجموعه فیصدی	اعتبار فیصد	فیصدی	فرکانسی	
2.5	2.5	2.5	2	بسیار کم
12.5	10.0	10.0	8	کم
16.3	3.8	3.8	3	متوسط
73.8	57.5	57.5	46	زیاد
100.0	26.3	26.3	21	خیلی زیاد
	100.0	100.0	80	مجموع محاسبه

نتایج این جدول با گزینه زیاد که 46 تن اظهار داشته اند که رسانه های نوین بر تصمیم گیری و نگرانی های مهاجرتی آن ها تاثیر زیاد داشته است.

جدول شماره (9): نقش رسانه های نوین در مدیریت بحران و آگاهی بخشی

مجموعه فیصدی	اعتبار فیصد	فیصدی	فرکانسی	
1.3	1.3	1.3	1	بسیار کم
5.0	3.8	3.8	3	کم

50.0	45.0	45.0	36	متوسط
100.0	50.0	50.0	40	زیاد
	100.0	100.0	80	خیلی زیاد

جدول شماره 9، نشان می‌دهد که گزینه زیاد را 40 تن انتخاب نموده‌اند که این بیانگر آن است که نقش رسانه‌های نوین در مدیریت بحران و آگاهی بخشی زیاد بوده است.

تحلیل محتوای پاسخ‌های مصاحبه نیمه ساختاریافته با استفاده از روش تحقیق کیفی

در این بخش با ده تن از کارشناسان عرصه رسانه، خبرگان و مسئولین مصاحبه نیمه ساختاریافته صورت گرفته است که تنها دو تن آن‌ها به نشر اسم و مشخصات‌شان رضایت داده و دیگران از ذکر نام و وابستگی سازمانی‌شان در این مقاله خودداری کردند.

آمر دیپارتمنت رادیو-تلویزیون در پوهنتون البیرونی، (1403)، نقش رسانه‌های نوین را در کاهش گرایش جوانان به مهاجرت غیرقانونی به خارج از کشور چنین توصیف نمودند: «رسانه‌های نوین با قابلیت‌های چون سرعت عمل، دسترسی فوری و برخورداری از صدا، تصویر و متن می‌توانند از خطرات ناشی از مهاجرت غیرقانونی به خارج از کشور، رفتار زننده پولیس و مردم کشورهای مقصد و اغواگری قاچاقچیان انسان را که سبب گمراهی و فریب جوانان گردیده را به تصویر بکشد». آمر امور مهاجرین و عودت کننده گان ولایت کاپیسا (1403)، چنین اظهار داشتند: «برای استفاده مؤثرتر از ظرفیت رسانه‌های نوین در آگاهی بخشی به جوانان در مورد فرصت‌های شغلی و تحصیلی داخلی، باید از محتوای جذاب و مبتنی بر نیازهای جوانان استفاده کرد. این محتوا باید شامل معرفی برنامه‌ها، بورسیه‌ها و فرصت‌های شغلی در داخل کشور باشد. همچنین، با راه اندازی تبلیغات و اطلاع‌رسانی در پلتفرم‌های پرمخاطب مثل شبکه‌های اجتماعی، می‌توان آگاهی را در بین جوانان گسترش داد و مزایای ماندن در کشور را در مقایسه با مهاجرت‌های غیرقانونی برجسته کرد».

سایر پاسخ‌دهندگان همچنین تأکید کرده‌اند که این اطلاعات توانسته‌اند به خانواده‌ها و جوانان کمک کنند تا آگاهانه‌تر عمل کنند. اما در برخی موارد، این اطلاعات به دلیل بزرگ‌نمایی یا پراکندگی ممکن است اعتماد برخی مخاطبان را کاهش داده باشد.

جمع‌بندی تحلیل محتوای کیفی

1. نقش مثبت رسانه‌های نوین: حدود ۷۵٪ پاسخ‌دهندگان نقش رسانه‌ها را در آگاهی بخشی، هشداردهی و مدیریت بحران مهاجرت مؤثر ارزیابی کرده‌اند.

2. کاستی‌ها و چالش‌ها: حدود ۲۵٪ پاسخ‌دهندگان به نواقصی مانند پراکندگی اطلاعات، محتوای اغراق‌آمیز و تبلیغاتی اشاره کرده‌اند که می‌تواند به گمراهی مخاطبان منجر شود.

3. پیشنهادها: پاسخ‌ها نشان‌دهنده نیاز به راه اندازی تبلیغات و اطلاع‌رسانی منسجم و افزایش اعتماد به محتوای رسانه‌ها از طریق نظارت و تأیید صحت اطلاعات هستند.

این تحلیل نشان می‌دهد که رسانه‌های نوین به‌عنوان یک ابزار قدرتمند برای مدیریت بحران مهاجرت و کاهش خطرات آن مطرح هستند. با این حال، توسعه زیرساخت‌های رسانه‌ای و بهبود کیفیت محتوا می‌تواند نقش آن‌ها را بیش از پیش تقویت کند.

کدهای سه‌گانه و توضیحات مربوط به تحلیل نقش رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت

کدگذاری باز (Open Coding): در این مرحله، مفاهیم اولیه از داده‌ها استخراج می‌شوند. جدول زیر کدهای باز

شناسایی شده را نشان می‌دهد:

توضیحات	کد باز
انتشار اطلاعات درباره خطرات مانند کشته شدن، شکنجه و گم‌شدن.	آگاهی دهی در مورد بخشی از خطرات مسیرهای غیرقانونی
ارائه تجربیات واقعی مهاجران در رسانه‌های نوین.	انتشار داستان‌های واقعی و هشداردهنده
هشدار درباره تبلیغات اغواکننده قاچاقچیان.	افشای روش‌های قاچاقچیان انسان
انتشار مستنداتی از رفتارهای غیرانسانی پولیس در مرزها.	گزارش رفتارهای خشونت‌آمیز پولیس در کشورهای مقصد
تأثیر محتوای رسانه‌ای بر تغییر دیدگاه مهاجران.	کمک به تغییر نگرش جوانان درباره مهاجرت غیرقانونی
برگزاری کمپین‌های آگاهی‌بخش درباره خطرات مهاجرت.	کمپین‌های هشداردهنده در رسانه‌های اجتماعی
انتقاد از عدم انسجام در محتوای رسانه‌ها.	انتشار اطلاعات پراکنده و غیرمنسجم
تأکید بر استفاده از منابع معتبر برای اطلاعات صحیح.	اعتماد به رسانه‌های معتبر بین‌المللی
نقش تبلیغات در گمراهی جوانان.	تأثیر منفی تبلیغات اغواکننده قاچاقچیان
ضرورت افزایش محتوای آموزشی در رسانه‌ها.	نیاز به محتوای آموزشی بیشتر

کدگذاری محوری (Axial Coding): در این مرحله، مفاهیم اولیه به محورهای اصلی گروه‌بندی می‌شوند. جدول زیر

محورهای اصلی و زیرمقوله‌های آن‌ها را نشان می‌دهد:

محور اصلی	زیرمقوله‌ها
آگاهی دهی در مورد بخشی از خطرات مهاجرت غیرقانونی	انتشار داستان‌های واقعی، هشدار درباره کشته شدن، برجسته‌سازی خطرات قاچاقچیان انسان، افشای رفتارهای خشونت‌آمیز پولیس.

چالش‌های رسانه‌های نوین در مدیریت بحران	انتشار اطلاعات پراکنده، تأثیر تبلیغات اغواکننده، اعتماد به منابع معتبر.
نقش مثبت رسانه‌های نوین در تغییر نگرش و تصمیم‌گیری	تأثیر کمپین‌های آگاهی‌بخش، کاهش اعتماد به قاچاقچیان، افزایش تمایل به تصمیم‌گیری آگاهانه.

کدگذاری انتخابی (Selective Coding)

در این مرحله، هسته مرکزی تحقیق تعیین می‌شود. جدول زیر هسته مرکزی و توضیحات مربوط به آن را نشان می‌دهد:

هسته مرکزی	توضیحات
رسانه‌های نوین به‌عنوان ابزار آگاهی‌بخش و هشداردهنده مؤثر	رسانه‌های نوین نقش کلیدی در مدیریت بحران مهاجرت غیرقانونی ایفا می‌کنند. با وجود چالش‌هایی مانند پراکندگی اطلاعات و تبلیغات اغواکننده، این رسانه‌ها توانسته‌اند نگرش جوانان را تغییر داده و آن‌ها را به تصمیم‌گیری آگاهانه سوق دهند.

مدل پارادایم تحقیق: تحلیل نقش رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت

مناقشه

نقش رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت غیرقانونی، یک موضوع چندبعدی است. از یک سو، این رسانه‌ها با ارائه

اطلاعات دقیق و افزایش آگاهی عمومی، می‌توانند به کاهش گرایش به مهاجرت غیرقانونی کمک کنند (نصراللهی ۲۰۱۱). از سوی دیگر، انتشار اطلاعات نادرست و تبلیغات اغواکننده توسط قاچاقچیان انسان در همین رسانه‌ها، خطرات جدی برای جوانان ایجاد کرده است (قادری ۲۰۱۵). علاوه بر این، پیچیدگی‌های فرهنگی و اجتماعی افغانستان، از جمله نفوذ باورهای سنتی و ضعف زیرساخت‌های ارتباطی در مناطق دورافتاده، تأثیرگذاری رسانه‌های نوین را محدود می‌سازد (احمدی ۲۰۱۷). این تحقیق تلاش دارد تا با در نظر گرفتن این چالش‌ها، راهکارهای مؤثری برای استفاده بهینه از رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت ارائه دهد.

تحقیق حاضر با تمرکز بر نقش رسانه‌های نوین در مدیریت بحران مهاجرت غیرقانونی جوانان افغانستان و آگاهی‌بخشی از خطرات آن، تلاش دارد تا به یکی از مسائل حساس و چالش‌برانگیز اجتماعی-سیاسی در جامعه افغانستان بپردازد. این مناقشه در چندین بُعد قابل بررسی است:

۱. پیچیدگی مفهوم رسانه‌های نوین و تنوع ابزارها

رسانه‌های نوین طیف وسیعی از ابزارها و فناوری‌ها، از شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها گرفته تا پلتفرم‌های خبری آنلاین، را شامل می‌شود. هر یک از این ابزارها دارای ویژگی‌ها، تأثیرگذاری و مخاطبان خاص خود هستند که پیچیدگی در ارزیابی نقش آن‌ها در مدیریت بحران مهاجرت را افزایش می‌دهد. برای مثال، در حالی که شبکه‌های اجتماعی نظیر فیس‌بوک و توئیتر ممکن است در تسهیل اطلاع‌رسانی سریع مؤثر باشند، پیام‌رسان‌هایی مانند واتس‌آپ می‌توانند به پخش اطلاعات نادرست یا شایعات منجر شوند. این تنوع، چالش‌هایی را برای تحلیل جامع و دقیق این نقش ایجاد می‌کند.

۲. دسترسی محدود به اطلاعات دقیق و قابل اطمینان

یکی از مشکلات اصلی در تحقیق حاضر، دسترسی محدود به داده‌های قابل اعتماد در رابطه با تأثیر رسانه‌های نوین در تغییر نگرش و رفتار جوانان مهاجر است. این موضوع ناشی از عوامل متعددی از جمله نبود زیرساخت‌های مناسب آماری در افغانستان، و محدودیت دسترسی به منابع معتبر می‌باشد. این مسئله می‌تواند بر دقت نتایج تحقیق تأثیر بگذارد و تحلیل یافته‌ها را با چالش مواجه کند.

۳. تأثیرگذاری متناقض رسانه‌های نوین

هرچند رسانه‌های نوین می‌توانند به عنوان ابزاری برای آگاهی‌بخشی از خطرات مهاجرت غیرقانونی عمل کنند، اما این ابزارها می‌توانند هم‌زمان به تقویت پیام‌های اغواکننده قاچاقچیان انسان نیز کمک کنند. برای نمونه، قاچاقچیان انسان از شبکه‌های اجتماعی برای تبلیغ مسیرهای مهاجرت و ارائه وعده‌های دروغین استفاده می‌کنند، که به نوبه خود نقش مثبت رسانه‌ها را تضعیف می‌کند. این دوگانگی در تأثیر رسانه‌ها، به عنوان یک چالش کلیدی در تحلیل و ارزیابی عملکرد آن‌ها مطرح است.

۴. پیچیدگی فرهنگی و اجتماعی افغانستان

در جامعه افغانستان، عوامل فرهنگی و اجتماعی نظیر باورهای سنتی، جایگاه خانواده، و تأثیرات قومی می‌توانند بر نگرش و رفتار جوانان نسبت به مهاجرت تأثیر بگذارند. به همین دلیل، نقش رسانه‌های نوین به تنهایی نمی‌تواند به صورت

مستقل بررسی شود و نیازمند تحلیل جامع از سایر عوامل اجتماعی و فرهنگی است. برای مثال، در مناطقی که دسترسی به اینترنت محدود است، نقش رسانه‌های نوین ممکن است کم‌رنگ‌تر شود و عوامل محلی نظیر نفوذ بزرگان قوم یا سنت‌های شفاهی اهمیت بیشتری پیدا کند.

5. ماهیت چندبعدی بحران مهاجرت

بحران مهاجرت غیرقانونی جوانان افغانستان تنها یک مسئله رسانه‌ای نیست، بلکه ابعاد گسترده‌ای دارد. بنابراین، در تحقیق حاضر، نقش رسانه‌های نوین باید در ارتباط با این عوامل تحلیل شود تا به یک درک جامع‌تر از موضوع رسیده و دریچه تحقیقات بیشتر بروی محققان باز گردد.

6. چالش‌های اخلاقی و حرفه‌ای تحقیق

تحقیق در زمینه مهاجرت غیرقانونی، به‌ویژه در جامعه‌ای با بحران‌های انسانی مکرر، با چالش‌های اخلاقی مواجه است. دسترسی به داده‌ها ممکن است حقوق و حریم شخصی افراد را تهدید کند، و تأکید بیش از حد بر نقش رسانه‌ها ممکن است از توجه به سایر عوامل ساختاری و سیستمی کاسته و نتیجه‌گیری را با سوگیری مواجه کند.

نتیجه‌گیری

این تحقیق با تمرکز بر تأثیر رسانه‌های نوین در کاهش گرایش جوانان افغانستان به مهاجرت‌های غیرقانونی، نشان داد که رسانه‌های دیجیتال، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی، نقش محوری در آگاهی‌بخشی، تغییر نگرش، و هدایت جوانان به مسیرهای قانونی‌تر و پایدارتر دارند. یافته‌های تحقیق تأیید می‌کنند که رسانه‌های نوین می‌توانند ابزاری مؤثر برای کاهش بحران‌های اجتماعی، از جمله مهاجرت غیرقانونی، باشند؛ اما این تأثیرات به عوامل زیر وابسته‌اند.

❖ آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی: رسانه‌های نوین با ارائه اطلاعات دقیق درباره خطرات مسیرهای غیرقانونی و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و روانی مهاجرت، توانسته‌اند نگرش جوانان را نسبت به این مسئله تغییر دهند. این رسانه‌ها به‌ویژه از طریق بازنمایی داستان‌های واقعی مهاجران، اثرگذاری عمیقی بر کاهش تمایلات مهاجرتی داشته‌اند.

❖ نقش دوگانه رسانه‌ها: در کنار تأثیر مثبت رسانه‌های نوین، چالش‌هایی نظیر انتشار اطلاعات نادرست یا تبلیغات اغواکننده توسط قاچاقچیان انسان نیز مشاهده شد که گاهی به افزایش انگیزه مهاجرت غیرقانونی منجر می‌شود. این مسئله، ضرورت نظارت بیشتر بر محتواهای رسانه‌ای را برجسته می‌کند.

❖ توانمندسازی مخاطبان: دسترسی به اطلاعات در رسانه‌های نوین، جوانان را به تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر و جستجوی فرصت‌های قانونی‌تر تشویق کرده است. در عین حال، این رسانه‌ها به ایجاد نگرش مثبت نسبت به ماندن در کشور و استفاده از ظرفیت‌های داخلی کمک کرده‌اند.

پیشنهادهای اجرایی برای کاهش مهاجرت‌های غیرقانونی در افغانستان

با در نظر گرفتن شرایط خاص اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، و فرهنگی افغانستان، پیشنهاد‌های زیر به‌عنوان راهکارهای

عملی و تخصصی برای کاهش گرایش به مهاجرت‌های غیرقانونی و مدیریت بحران مرتبط با آن ارائه می‌شوند. این پیشنهادها بر اساس تحلیل داده‌ها و شرایط بومی افغانستان تنظیم شده‌اند و قابلیت اجرایی دارند:

تقویت آگاهی بخشی از طریق رسانه‌های نوین

رسانه‌های نوین، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی، نقش کلیدی در آگاهی‌بخشی به جوانان درباره خطرات و پیامدهای مهاجرت غیرقانونی دارند. با توجه به دسترسی گسترده جوانان افغان به پلتفرم‌هایی مانند فیسبوک، واتساپ، و تلگرام، می‌توان از این ابزارها برای اجرای کمپین‌های آگاهی‌بخش استفاده کرد.

اقدامات پیشنهادی:

ایجاد کمپین‌های جامع چندزبانه (فارسی، پشتو و ازبکی) که به‌صورت مداوم خطرات مهاجرت غیرقانونی، شامل قاچاق انسان، استثمار، و پیامدهای قانونی را به تصویر بکشند؛

➤ همکاری با چهره‌های تأثیرگذار و افراد شناخته‌شده در فضای مجازی که پیام‌های مثبت در مورد ماندن در کشور و بهره‌گیری از فرصت‌های داخلی را ترویج دهند؛

➤ تولید و انتشار ویدیوهای کوتاه مستند از تجربه‌های واقعی مهاجران که به چالش‌ها و سختی‌های مسیرهای غیرقانونی اشاره دارند.

دلیل اجرایی بودن: این پیشنهاد به دلیل دسترسی گسترده به اینترنت و استفاده جوانان افغان از رسانه‌های اجتماعی، کم‌هزینه، تأثیرگذار و عملی است.

ایجاد فرصت‌های شغلی و تقویت مهارت‌های حرفه‌ای جوانان

شرح: یکی از اصلی‌ترین دلایل مهاجرت غیرقانونی جوانان افغان، فقدان فرصت‌های شغلی و نبود امنیت اقتصادی است. برای کاهش این گرایش، ایجاد برنامه‌های مهارت‌آموزی و اشتغال‌زایی می‌تواند راه‌حلی پایدار باشد.

اقدامات پیشنهادی:

➤ ایجاد مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای در مناطق روستایی و شهری با تمرکز بر مهارت‌هایی که بازار کار داخلی یا منطقه‌ای به آن‌ها نیاز دارد (مانند کشاورزی مدرن، فناوری اطلاعات، و صنایع کوچک)؛

➤ ارائه تسهیلات مالی (مانند وام‌های بدون بهره) برای کارآفرینی، به‌ویژه در حوزه‌های کشاورزی، دامداری، و صنایع دستی؛

➤ ایجاد فرصت‌های شغلی کوتاه‌مدت و پروژه‌های عمومی با مشارکت نهادهای بین‌المللی، مانند برنامه "کار در برابر غذا" یا پروژه‌های بازسازی زیرساخت‌ها.

دلیل اجرایی بودن: افغانستان با حمایت سازمان‌های بین‌المللی، به‌ویژه برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) و بانک جهانی، ظرفیت اجرای چنین طرح‌هایی را دارد.

تقویت و بهبود نظام حقوقی و کنترلی در مرزها

شرح: مشکلات در کنترل مرزها و نبود قوانین شفاف در برخورد با مهاجرت‌های غیرقانونی، یکی از عوامل اصلی گسترش

این بحران است. اصلاح نظام حقوقی و ایجاد سازوکارهای نظارتی مؤثر می‌تواند به کاهش مهاجرت غیرقانونی کمک کند.

اقدامات پیشنهادی:

- تقویت هماهنگی بین امارت اسلامی افغانستان و کشورهای همسایه (مانند ایران و پاکستان) برای کنترل بهتر مرزها و جلوگیری از عبور غیرقانونی؛
- افزایش تعداد و کیفیت پاسگاه‌های مرزی با استفاده از فناوری‌های نوین مانند نظارت ماهواره‌ای و دوربین‌های حرارتی؛
- ایجاد برنامه‌های آگاهی‌بخشی در گذرگاه‌های سرحدی برای اطلاع‌رسانی به مسافران در مورد خطرات و قوانین مرتبط با مهاجرت غیرقانونی؛
- اصلاح قوانین مربوط به مهاجرت و قاچاق انسان و برخورد قاطع با شبکه‌های قاچاقچیان.

دلیل اجرایی بودن: این پیشنهاد با حمایت سازمان‌های منطقه‌ای مانند سازمان همکاری‌های اقتصادی (ECO) و نهادهای امنیتی بین‌المللی مانند UNHCR قابل اجراست و به افزایش امنیت و کاهش مهاجرت غیرقانونی کمک می‌کند.

منابع

1. آریا، اسدالله. (1401). اطلاع، انتشار و آگاهی بخشی. مبانی ارتباطات همگانی. کاپیسا: پوهنچی ژورنالیزم، پوهنتون البیرونی.
2. آریا اسدالله؛ امان، سمیع الله. (1402). بررسی نقش رسانه های نوین در مدیریت بحران صنعت گردشگری: (مطالعه موردی پارک طبیعی- تفریحی صیاد). کنفرانس ملی گردشگری. بدخشان، افغانستان: پوهنتون بدخشان. 6.
3. احمدی، ش. (2017). چالش‌های مدیریت بحران مهاجرت در افغانستان. هرات: انتشارات پوهنتون هرات.
4. استیوارت، د. (2014). نظریه‌های ارتباطات جمعی و رسانه. نیویورک: انتشارات آکسفورد.
5. انجمن مطالعات حقوقی و اجتماعی افغانستان. (2020). (AELSO) نقش رسانه‌های نوین در کاهش افراط‌گرایی. گزارش تحقیق ی.
6. بارتلت، ج. (2017). رسانه‌های دیجیتال و تغییرات اجتماعی. ژورنال فناوری و جامعه، 18(1)، 12-28.
7. بیکر، ج. (2018). رسانه‌های اجتماعی و مهاجرت: تأثیرات مثبت و منفی. ژورنال بین‌المللی ارتباطات اجتماعی، 12(3)، 45-60.
8. ترنر، ج. (2012). نظریه‌های جامعه‌شناسی معاصر (ترجمه حسن مهرگان). تهران: انتشارات پوهنتون تهران.
9. جانسون، ا. (2019). تحلیل تأثیر رسانه‌های دیجیتال در مدیریت بحران‌های اجتماعی. ژورنال مدیریت رسانه، 9(2)، 67-82.
10. رهنما، ع. (2016). نقش رسانه‌های نوین در تغییر نگرش اجتماعی. مجله جامعه‌شناسی کاربردی، 15(4)، 92-105.

11. رشیدی، م.، و همکاران. (2008). نقش رسانه‌ها در مهاجرت و مدیریت بحران‌های اجتماعی. پرتال جامع علوم انسانی.
12. زندی ناوگران و همکاران. (2022). درک مهاجران از فاصله اجتماعی با ایرانیان: تحقیق کیفی در بین مهاجران افغانستانی. تحقیق‌های راهبردی مسائل اجتماعی، 11(4)، 1-26.
13. سازمان بین‌المللی مهاجرت. (IOM). (2020). گزارش جهانی مهاجرت. ژنو: انتشارات IOM.
14. سروری، عبدالقهار. (1397). روش‌شناسی تحقیق. کابل، افغانستان: نشر پرند.
15. شیرزاد، م. (2018). رسانه و جامعه در افغانستان. مزار شریف: انتشارات پوهنتون بلخ.
16. صدیقی، ع. (2015). رسانه‌های نوین در کشورهای در حال توسعه. فصلنامه رسانه و توسعه، 7(3)، 34-50.
17. عرب‌پور، الهام؛ بستانی، سوسن؛ اعظم‌زاده، منصوره؛ سعیدی، سعیده. (۱۴۰۳). نقش شبکه‌های اجتماعی در سازگاری و انطباق مهاجرین افغانستانی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه‌های ایران). مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران.
18. قادری، ف. (2015). مهاجرت و تأثیرات آن بر ساختار اجتماعی افغانستان. کابل: انتشارات بین‌المللی.
19. قنبری، س.، و آزاد دوست، م. (2011). کارکردها و رویکردهای رسانه در مدیریت بحران. فصلنامه مدیریت رسانه، 8(82)، 81-82.
20. کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان. (AIHRC). (2020). چالش‌های حقوقی مهاجرت غیرقانونی. گزارش سالانه.
21. مشتاق، احمدجاهد. (1396). فرهنگ روزنامه‌خوانی در افغانستان. کابل، افغانستان: انتشارات سعید.
22. نصراللهی، ا. (2011). نقش رسانه‌ها در مدیریت بحران‌های اجتماعی. تهران: انتشارات شارا.
23. یوناما. (2021). (UNAMA). تحلیل بحران مهاجرت افغانستان و نقش رسانه‌ها. کابل: گزارش ویژه.
24. Ahmadzai, H., et al. (2021). The Role of Social Media in Shaping Migration Decisions: Evidence from Afghan Youth. *Journal of Migration Studies*, 15(3), 45–67.
25. Aria; Bayan & Hazeem. 2024. "Investigating the Impact of TOLONews TV Political and News Programs on the Political Participation of the Afghan People." Edited by Asadullah Aria. *Studies in Media, Journalism, and Communications* (AL-KINDI CENTER FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT) 2 (2): 1. Accessed 8 13, 2024. doi:10.32996/smjc.
26. Camp, W.G. 2011. "formulating and evaluating Theoretical Frameworks for Career and Technical Education Research." *Journal of Vocational Educational Research* 27-39.
27. UNHCR. (2022). Afghanistan Situation Report. Retrieved from [UNHCR Website](https://www.unhcr.org/en/press/2022/11/afghanistan-situation-report).